

Ἰωάννης Ἀ. Παπαδριανός

Γιουγκοσλαβικές μελέτες κατά τὰ ἔτη 1978-1980
γιά τήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878). Πρώτη καταγραφή

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

άλβ. = άλβανικά

ίδ. Σκ. = ίδίωμα Σκοπίων

κυρ. = κυριλλικά

λατ. = λατινική γραφή

σερβ. = σερβοκροατικά

σλοβ. = σλοβενικά

Leskovački zbornik = Leskovački zbornik. Narodni muzej. Knj. 18, Leskovac 1978. Knj. 19, Leskovac 1979 [Συλλογή μελετών για τό Λέσκοβατς. "Έκδοση του Έθνικού Μουσείου. Τ. 18, Λέσκοβατς 1978. Τ. 19, Λέσκοβατς 1979]

Makedonija vo istočnata kriza = Makedonija vo istočnata kriza 1875-1881. Simpozium. Mihailo Apostolski urednik. Makedonska akademija na naukite i umetnostite. Skopje 1978 [Συμπόσιο με θέμα: "Η Μακεδονία κατά την Ανατολική Κρίση, 1875-1881. Υπεύθυνος της σύνταξης ό Mihailo Apostolski, "Έκδοση της Μακεδονικής Ακαδημίας Έπιστημών και Καλών Τεχνών. Σκόπια 1978]

Mešovita gradja = Mešovita gradja (Miscellanea). Knj. 7. Istorijski institut. Prosveta. Beograd 1979 [Σύμμεικτα του Ιστορικού Ινστιτούτου. Τ. 7. "Έκδοση της "Prosveta". Βελιγράδι 1979].

Niški zbornik = Niški zbornik. Stogodišnjica oslobođenja Niša 1878-1978. "Gradina". Knj. 5, Niš 1978 [Συλλογή μελετών για τή Νίσσα. Έκατονταετηρίδα της άπελευθέρωσης της Νίσσας. "Έκδοση της "Gradina". Τ. 5, Νίσσα 1978]

Otpor austrougarskoj okupaciji 1978.godine = Naučni skup: Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine u Bosni i Hercegovini (Sarajevo, 23. i 24. oktobra 1978). Urednik Milorad Ekmečić. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Posebna izdanja, knj. XLIII. Odjeljenje društvenih nauka, knj. 3, Sarajevo 1979 [Έπιστημονικό Συνέδριο με θέμα: "Η άντίδραση έναντίον της άυτροουγγρικής κατοχής στή Βοσνία και Έρζεγοβίνη τό 1878 (τό συνέδριο πραγματοποιήθηκε στό Σεράγεβο στίς 23 και 24 Οκτωβρίου του 1978). Υπεύθυνος της σύνταξης ό Mirograd Ekmečić. Ακαδημία των Έπιστημών και Καλών Τεχνών της Βοσνίας και Έρζεγοβίνης. Είδικές Έκδόσεις, τ. XLIII. Τμήμα κοινωνικών έπιστημών, τ. 8. Σεράγεβο 1979]

- Pirotski zbornik = Pirot 1877-1977. Pirotski zbornik. "Sloboda". Knj. 8-9. Pirot 1979 [Τό Πιρότ στά 1877-1977. Συλλογή μελετῶν γιά τό Πιρότ. "Ἐκδοση τῆς "Sloboda". Τ. 8-9. Πιρότ 1979]
- Srbija u završnoj fazi velike istočne krize = Naučni Skup: Srbija u završnoj fazi velike istočne krize (1877-1878). Zbornik radova Istorijiskog instituta, knj. 2. Redakcioni odbor: Ljiljana Aleksić, Danica Milić, Vladimir Stojančević. "Prosveta". Beograd 1980 [Ἐπιστημονικό Συνέδριο μέ θέμα: Ἡ Σερβία στήν τελειωτική φάση τῆς μεγάλης Ἀνατολικῆς Κρίσης (1877-1878). Συλλογή μελετῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Ἰνστιτούτου, τ. 2. Συντακτική Ἐπιτροπή: Ἡ Ljiljana Aleksić, ἡ Danica Milić καί ὁ Vladimir Stojančević. "Ἐκδοση τῆς "Prosveta". Βελιγράδι 1980]
- Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878 = Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878. Radovi naučnog skupa (Cetinje 27. i 28. maja 1977). Urednik Dimo Vujović. Crnogorska Akademija nauka i umjetnosti. Naučni skupovi, knj. 5. Odjeljenje društvenih nauka, knj. 1, Titograd 1978 [Ἐκατονταετηρίδα τοῦ πολέμου ἀνάμεσα στό Μαυροβούνιο καί τήν Τουρκία στά 1876-1878. Ἔργασίες τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου (πού συγκλήθηκε στήν πόλη Cetinje στίς 27 καί 28 Μαΐου τοῦ 1977). Ἐπεύθυνος τῆς σύνταξης ὁ Dimo Vujović. Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν καί Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Μαυροβουνίου. Ἐπιστημονικά Συνέδρια, τ. 5. Τμήμα κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, τ. 1, Τίτογκραντ 1978]

Στά 1978 συμπληρώθηκαν έκατό χρόνια από τό Ξέσπασμα τής 'Ανατολικής Κρίσης (1875-1878). Έκτός από τούς άλλους βαλκανικούς λαούς, τό γεγονός έπέσυρε ιδιαίτερα τήν προσοχή τών Γιουγκοσλάβων έρευνητών. Έτσι, στόν χώρο του 'Ομόσπονδου Γιουγκοσλαβικού Κράτους διοργανώθηκαν άρκετά έπιστημονικά συνέδρια, πολλαπλά άρθρα γράφτηκαν στά διάφορα ιστορικά περιοδικά καί είδαν τό φώς τής δημοσιότητας καί βιβλία όλόκληρα. Τό ζωηρό αυτό ένδιαφέρον τών Γιουγκοσλάβων έπιστημόνων δέν σταμάτησε στά 1978, αλλά συνεχίστηκε καί στά έπόμενα δυό χρόνια.

Η Γιουγκοσλαβική όμως βιβλιογραφία, ή σχετική μέ τά συνταρακτικά γεγονότα τής παραπάνω 'Ανατολικής Κρίσης, είναι γνωστή στην Ελλάδα μόνο κατά ένα μικρό της μέρος. Τό κενό άκριβώς αυτό έρχεται νά καλύψει, στά μέτρα του δυνατού, τό άρθρο μας. Συγκεκριμένα, σκοπός του άρθρου αυτού, τό όποιο άποτελεί καρπό τών επιτόπιων έρευνών μας στις βιβλιοθήκες τής Γιουγκοσλαβίας τό φθινόπωρο καί τόν χειμώνα του 1980, είναι νά καταστήσει γνωστά στους Έλληνες έρευνητές όσα έχουν γραφεί για τήν 'Ανατολική Κρίση (1875-1878) στις γλώσσες ή τά ιδιώματα που μιλούνται στόν χώρο του 'Ομόσπονδου Γιουγκοσλαβικού Κράτους, δηλαδή στά σερβοκροατικά, τά σλοβενικά, τά άλβανικά* καί τό ιδίωμα τών Σκοπίων.

Κατά τήν παράθεση τής παρούσας βιβλιογραφίας, προτιμήσαμε τήν άλφαβητική σειρά (λατινικό άλφάβητο). Για λόγους πάλι καθαρά τεχνικούς, μεταγράψαμε έδω μέ λατινικά στοιχεία καί τίς μελέτες εκείνες τής σερβοκροατικής γλώσσας, στις όποιες έχει χρησιμοποιηθεί ή κυριλλική γραφή.

1) Aleksić-Pejković-Ljiljana, Srpsko pitanje i interesi velikih sila [Τό Σερβικό πρόβλημα καί τά συμφέροντα τών Μεγάλων Δυνάμεων], Srbija u ravršnoj fazi velike istočne krize, σ. 59-70 (σερβ. κυρ.).

2) Andonov-Poljanski Hristo, Makedonija i Slovenija. Međusebni vrski vo minatoto [Η Μακεδονία καί ή Σλοβενία. Οι

---

*. Για τή μετάφραση τών τίτλων τών μελετών, που έχουν γραφεί στην άλβανική γλώσσα, μέ βοήθησε ό συνάδελφος κ. Βασίλειος Κόντης, τόν όποιο θα ήθελα νά εύχαριστήσω καί από τή θέση αυτή θερμά.

μεταξύ τους σχέσεις κατά τό παρελθόν]. "Kultura", Sovremena opšestvena misla. Skopje 1978 (ιδ. Σκ.). Σελ. 448+[4], μέ φωτογραφίες καί φωτοτυπίες ἐγγράφων μέσα στό κείμενο, σχ. 8ο. Στήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878) ἀναφέρεται τό ὄγδοο κεφάλαιο: Odglasot za makedonskite nastani vo vremeto na istočnata kriza 1875-1878 (σ. 83-99). [Ἡ ἀπήχηση τῶν γεγονότων στή Μακεδονία κατά τούς χρόνους τῆς Ἀνατολικῆς Κρίσης, 1875-1878].

3) Andonovski Hristo, Privremenata vlada na Makedonija (maj-juni 1880) [Ἡ προσωρινή κυβέρνησις τῆς Μακεδονίας (Μάιος-Ἰούνιος 1880)], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 369-382 (ιδ. Σκ.).

4) Andrejevič Borislav, Pregled oslobodilačkih pokreta i revolucionarne aktivnosti Nišlija tokom 19.veka [Ἐξέταση τῶν ἀπελευθερωτικῶν κινήματων καί τῆς ἐπαναστατικῆς δράσης τῶν κατοίκων τῆς Νίσσας κατά τόν 19ο αἰῶνα] Niški zbornik 5 (1978) 11-15 (σερβ., κυρ.).

5) Τοῦ ἴδιου, Izvori iz 19. veka o Nišu u doba Turaka i u prvim godinama posle oslobodjenja [Πηγές τοῦ 19ου αἰῶνα γιά τή Νίσσα κατά τούς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας καί τά πρῶτα χρόνια μετά τήν ἀπελευθέρωση], Niški zbornik 5 (1978) 16-56 (σερβ. κυρ.).

6) Andrejevič Sevdelin, Društveno-ekonomske promene u Nišu i okolini od 1878. do 1884. godine [Κοινωνικοοικονομικές μεταβολές στή Νίσσα καί τήν περιφέρειά της ἀπό τά 1878 ὡς τά 1884], Niški zbornik 5 (1978) 57-71 (σερβ., κυρ.).

7) Τοῦ ἴδιου, Posledice istočne krize na privredni razvitak Južne Srbije (novih krajeva) [Οἱ συνέπειες τῆς Ἀνατολικῆς Κρίσης γιά τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς Νότιας Σερβίας (νέων ἐπαρχιῶν)], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 225-246 (σερβ. κυρ.).

8) Antič Borislav, Privredne i političke prilike u Srbiji u drugoj polovini XIX veka i zadaci radničkog pokreta u Pirotu [Οἱ οἰκονομικές καί πολιτικές συνθήκες στή Σερβία κατά τό δεύτερο μισό τοῦ 19ου αἰῶνα καί οἱ στόχοι τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στό Πιρότ], Pirotski zbornik 8-9 (1979) 345-357 (σερβ., κυρ.).

9) Apostolski Mihailo, Velikobugarske pretenzije od San Stefana do danas [Μεγαλοβουλγαρικές διεκδικήσεις ἀπό τή συν-

θήκη του 'Αγίου Στεφάνου ως σήμερα]. Μέ τη συνεργασία των δημοσιογράφων Stefanović Momčilo και Krstić Milisav. "Vuk Karadžić", Beograd 1978 (σερβ., κυρ.). Σελ. 292, σχ. 8ο. Παρουσίαση του έργου αυτού βλ. στο Παράρτημα της "Βαλκανικής Βιβλιογραφίας", τ. 6 (1981) από τον 'Ιωάννη Α. Παπαδριανό.

10) Babić Branko, Prilog izučavanju položaja hercegovačkih izbjeglica u Crnoj Gori 1875-1878 [Συμβολή στην έρευνα για την κατάσταση, στην οποία βρίσκονταν οι πρόσφυγες για την 'Ερζεγοβίνη που κατέφυγαν στο Μαυροβούνιο κατά τα έτη 1875-1878], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 223-242 (σερβ. κυρ.).

11) Balabanov Kosta, Vo crkvata Sv. Konstantin i Elena vo s. Razlovci e otkrien portretot na pop Stojan, eden od neposrednite učesnici i organizatori na Razlovečkoto vostanie [Στην έκκλησία των 'Αγίων Κωνσταντίνου και 'Ελένης του χωριού Razlovci ανακαλύφτηκε τό πορτραίτο του παπά Στογιάνου που υπήρξε από τους πρωταγωνιστές και διοργανωτές της επανάστασης στο χωριό αυτό], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 659-666 (ιδ. Σκ.).

12) Begović Mehmed, Otpor naroda južne Hercegovine protiv austrijske okupacije 1878. godine ['Η αντίδραση του λαού της Νότιας 'Ερζεγοβίνης έναντιόν της αυστριακής κατοχής στά 1878], Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine, σ. 387-391 (σερβ. λατ.).

13) Berić Dušan, Pogled na literaturu o otporu austrougarskoj okupaciji 1878. u Bosni i Hercegovini [Σχετικά με τη βιβλιογραφία για την αντίδραση έναντιόν της αυστροουγγρικής κατοχής τό 1878 στη Βοσνία και 'Ερζεγοβίνη], Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine, σ. 365-385 (σερβ. λατ.).

14) Beritić Nada, Odjek otpora u dalmatinskoj štampi ['Η απήχηση της αντίδρασης στον τύπο της Δαλματίας], Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine, σ. 279-285 (σερβ. κυρ.).

15) Bjelica Mihailo, Publicistička aktivnost Srbije uoči Berlinskog kongresa ['Η έκδοτική δραστηριότητα της Σερβίας κατά τις παραμονές του Συνεδρίου του Βερολίνου], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 325-329 (σερβ. κυρ.).

16) Bojićević Vojislav, Kako je branjeno Sarajevo od austrougarskog okupatora 19. avgusta 1878. godine [Πώς άμύνθηκε τό Σεράγεβο από τον Αυστροουγγρο κατακτητή στις 19 Αύγουστου του 1878], Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine, σ.

349-364 (σερβ. λατ.).

17) Bojić Mehmedalija, Svrgavanje turske vlasti i odbrambeni rat Bosne i Hercegovine protiv austrougarske invazije 1878. godine [Ἡ κατάργηση τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας καί ὁ ἀμυντικός πόλεμος τῆς Βοσνίας καί Ἐρζεγοβίνης ἐναντίον τῆς αὐстроουγγρικῆς εἰσβολῆς στά 1878] Отпор austrougarskoj okupaciji 1878. godine, σ. 71-94 (σερβ., λατ.).

18) Bražinovski Tanas, Kon proučuvanje na predanijata i kažuvanjata za Razlovečkoto vostanie [Γύρω ἀπό τήν ἐρευνα τῆς παράδοσης καί τῶν ἀφηγήσεων γιά τήν ἐπανάσταση στό Razlovci], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 679-692 (Ἰδ. Σκ.).

19) Čakir Nikolae, Romanija vo Istočnata kriza 1875-1878 i nejziniot odnos sprema Makedonija [Ἡ Ρουμανία κατά τήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878) καί ἡ σχέση της πρός τή Μακεδονία], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 383-408 (Ἰδ. Σκ.).

20) Тоῦ Ἰδιου, Doprinos Rumunije borbi balkanskih naroda za nezavisnost 1875-1878. godine [Ἡ συμβολή τῆς Ρουμανίας στόν ἀγώνα τῶν βαλκανικῶν λαῶν γιά τήν ἀνεξαρτησία στά 1875-1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 373-378 (σερβ. κυρ.).

21) Čubrilović Vasa, Balkanski narodi u istočnoj krizi, 1875-1878 [Οἱ Βαλκανικοί λαοί κατά τήν Ἀνατολική Κρίση, 1875-1878], Balcanica 9 (1978) 7-15 (σερβ., κυρ.).

22) Ćirić Jovan, Niš 1878-1915. Prilog urbanoj istoriji [Ἡ Νίσσα στά 1878-1915. Συμβολή στήν ἱστορία τῆς πολεοδομίας], Niški sbornik 5 (1978) 73-90 (σερβ. κυρ.).

23) Dedijer Vladimir, Sarajevo 1914. Knj. I. 2. dopunjeno izdanje [Τό Σεράγεβο στά 1914. Τ. 1, β' ἐκδοση, συμπληρωμένη]. "Prosveta", Beograd 1978 (σερβ. κυρ.). Σελ. 530+43 φωτογραφίες καί φωτοτυπίες ἐγγράφων, σχ. 80. Ὁ συγγραφέας, πρίν προχωρήσει στά γεγονότα στό Σεράγεβο τό 1914, ἀναφέρεται λεπτομερειακά στήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878). Ἡ πρώτη ἐκδοση τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐγίνε στό Βελιγράδι τό 1966 ἀπό τόν ἴδιο ἐκδοτικό οἶκο, τήν "Prosveta".

24) Dimevski Slavko, Položbata vo Makedonija za vreme i po Razlovečkoto vostanie spored izveštaj na avstriskiot generalen konzulat vo Solun [Ἡ θέση τῆς Μακεδονίας κατά τή διάρκεια τῆς ἐπανάστασης στό Razlovci καί μετά ἀπ'αυτή, σύμφωνα μέ τήν ἐκθεση τοῦ Αὐστριακοῦ Γενικοῦ Προξενείου στή Θεσσαλο-

νίκη], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 231-242 (ιδ. εκ.).

25) Dimitrijević Momčilo, Stogodišnjica oslobođenja Niša od Turaka [Ἡ ἑκατονταετηρίδα τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Νίσα ἀπὸ τοὺς Τούρκους], Niški zbornik 5 (1978) 3-10 (σερβ. κυρ.).

26) Dragičević Risto, Položaj hrišćanske raje u Turskoj i stari planovi za oslobođenje [Ἡ θέσις τοῦ χριστιανοῦ ραγιᾶ στὴν Τουρκία καὶ τὰ παλαιὰ σχέδια γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 17-40 (σερβ., κυρ.).

27) Djordjević Miroslav R., Srpska nacija u gradjanskom društvu [Τὸ Σερβικὸ "Ἔθνος στὴν ἀστική κοινωνία]. "Narodna knjiga". Marksistički centar CK SK Srbije, Beograd 1979 (σερβ. κυρ.). Σελ. 198, σχ. 80. Στὸ θέμα μας ἀναφέρονται τὰ κεφάλαια: Srbija u ratovima protiv Turske 1876-1878 (σ. 133-137) [Ἡ Σερβία στοὺς πολέμους ἐναντίον τῆς Τουρίας, 1876-1878]. Nacionalni i društveno-politički ishodi srpsko-turskih ratova 1876-1878 (σ. 137-142). [Οἱ ἐθνικὲς καὶ κοινωνικοπολιτικὲς συνέπειες τῶν σερβοτουρκικῶν πολέμων, 1876-1878].

28) Džambazovski Kliment, Srpska štampa o pripremama i održavanju Berlinskog kongresa [Ὁ σερβικὸς τύπος γιὰ τὶς προετοιμασίες καὶ τὴ σύγκλησις τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου], Balcanica 9 (1978) 159-192 (σερβ., κυρ.).

29) Τοῦ ἴδιου, Srbija i nacionalnooslobodilački pokret makedonskog naroda u doba Berlinskog kongresa [Ἡ Σερβία καὶ τὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα τοῦ Μακεδονικοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 157-164 (σερβ., κυρ.).

30) Ekmečić Milorad, Srpska vojska u nacionalnim ratovima od 1876. do 1878 [Ὁ Σερβικὸς στρατός στοὺς ἐθνικοὺς πολέμους ἀπὸ τὸ 1876 ὡς τὰ 1878], Balcanica 9 (1978) 97-129 (σερβ. κυρ.).

31) Τοῦ ἴδιου, Istorijski značaj narodnih ustanaka u velikoj istočnoj krizi od 1875. do 1878. godine [Ἡ ἱστορικὴ σημασία τῶν λαϊκῶν ἐπαναστάσεων στὴ μεγάλη Ἀνατολική Κρίση ἀπὸ τὸ 1875 ὡς τὰ 1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 475-499 (σερβ., κυρ.).

32) Grujić Vladimir, Gimnazijsko obrazovanje u Nišu prve decenije nakon oslobođenja 1878. godine [Ἡ γυμνασιακὴ μόρ-

φωση στή Νίσσα στήν πρώτη δεκαετία μετά τήν ἀπελευθέρωση τοῦ 1878], Niški zbornik 5 (1978) 121-133 (σερβ., κυρ.).

33) Hadžibegović Ilijas, O privrednim odnosima Bosne i Hercegovine i Srbije 1878-1883. godine [Γιά τίς οἰκονομικές σχέσεις τῆς Βοσνίας καί Ἑρζεγοβίνης μέ τή Σερβία στά 1878-1883], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 215-224 (σερβ., κυρ.).

34) Hrabak Bogumil, Prvi izveštaji diplomata velikih sila o Prizrenskoj ligi [Οἱ πρῶτες ἐκθέσεις τῶν διπλωματῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων γιά τόν Σύνδεσμο τῆς Πρισερένης], Balcanica 9 (1978) 235-289 (σερβ., κυρ.).

35) Τοῦ [δίου, Crna Gora i Albanija u istočnoj krizi 1875-1878 [Τό Μαυροβούνιο καί ἡ Ἀλβανία στήν Ἀνατολική Κρίση, 1875-1878], stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 117-144 (σερβ., κυρ.).

36) Τοῦ [δίου, Zvanična Srbija i Crna Gora prema Makedoniji i istočnoj krizi 1875-1878 [Ἡ ἐπίσημη Σερβία καί τό Μαυροβούνιο ἔναντι στή Μακεδονία καί τήν Ἀνατολική Κρίση, 1875-1878], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 461-468 (σερβ. κυρ.).

37) Τοῦ [δίου, Ideje o arbanaškoj autonomiji i nezavisnosti 1876-1880. godine [Οἱ ἰδέες γιά τήν ἄλβανική αὐτονομία καί ἀνεξαρτησία στά 1876-1880], Istorijski časopis 25-26 (1978-1979) 159-192 (σερβ., κυρ.).

38) Τοῦ [δίου, Arbanasi katolici i Prizrenska liga 1878-1881 [Οἱ Ἀλβανοί καθολικοί καί ὁ Σύνδεσμος τῆς Πρισερένης, 1878-1881], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 379-415 (σερβ., κυρ.).

39) Hristov Aleksandar, Genezata i razvitokot na idejata za avtonomija i buđenjeto na makedonskata nacionalna misla (1871-1881) [Ἡ γένεση καί ἡ ἐξέλιξη τῆς ἰδέας γιά αὐτονομία καί ἡ ἀφύπνιση τῆς ἐθνικῆς συνείδησης τῶν Μακεδόνων (1871-1881)], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 91-116 (ἰδ. Σκ.).

40) Ignijatović Djordje, Jevrem Marković-komandant oslobodilaca Pirota [Ἐὐφραίμ Μαρκοβίτς, διοικητής τῶν ἀπελευθερωτῶν τοῦ Πιρότ], Pirotski zbornik 8-9 (1979) 15-32 (σερβ., κυρ.).

41) Ivanovski Orde, Za stavot na balkanskite socijalisti

sprema politikata na golemite sili i na balkanskite vladi kon Makedonija za vreme Istočnata kriza i po nea [Σχετικά με τη στάση των σοσιαλιστών της Βαλκανικής έναντι στην πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων και των βαλκανικών κυβερνήσεων ως προς τη Μακεδονία κατά τους χρόνους της 'Ανατολικής Κρίσης και μετά απ'αυτή], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 215-230 (Ιδ. Σκ.).

42) Jončić Koča, Berlinski kongres i pitanje manjina u Srbiji i na Balkanu [Τό Συνέδριο τοῦ Βερολίνου και τό ζήτημα τῶν μειονοτήτων στή Σερβία και στά Βαλκάνια], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 339-349 (σερβ. κυρ.).

43) Josifova Katica, Bibliografski prilog za Razlovečko-vo vostanie vo Makedonija od 1876 g. [Συμβολή στή βιβλιογραφία για τήν ἐπανάσταση στό Razlovci τῆς Μακεδονίας τό 1876], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 701-704 (Ιδ. Σκ.).

44) Jovanović Radoman, Vojno-politicka saradnja Crne Gore i Srbije u toku crnogorsko-turskog rata [Ἡ στρατιωτικοπολιτική συνεργασία τοῦ Μαυροβουνίου με τή Σερβία κατά τή διάρκεια τοῦ πολέμου ανάμεσα στό Μαυροβούνιο και τήν Τουρκία, 1876-1878], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 145-161 (σερβ., κυρ.).

45) Karahasan Mustafa, Makedonija vo srpskiot pecat 1878-1881 godina [Ἡ Μακεδονία στόν σερβικό τύπο κατά τά ἔτη 1878-1881], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 593-616 (Ιδ. Σκ.).

46) Kartov Vlado, Organizacija na vostaničkata vlast za vreme za Kresnenskoto vostanie [Ἡ ὀργάνωση τῆς ἐπαναστατικῆς ἐξουσίας κατά τους χρόνους τῆς ἐπανάστασης τῆς Κρέσνας], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 273-286 (Ιδ. Σκ.).

47) Katardžiev Ivan, Kresnenskoto vostanie 1878 [Ἡ ἐπανάσταση τῆς Κρέσνας στά 1878]. "Naša knjiga". -Biblioteka naše revolucionerno minato. Memoari-zapisi-hronike. Skopje 1978 (Ιδ. Σκ.). Σελ. 99, σχ. 8ο.

48) Krestić Vasilije, Politika srpske emigracije u završnoj fazi istočne krize [Ἡ πολιτική τῶν Σέρβων προσφύγων στήν τελειωτική φάση τῆς 'Ανατολικῆς Κρίσης], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 123-131 (σερβ., κυρ.).

49) Lape Ljuben, Vnatrešnata položba vo Makedonija za vreme na Istočnata kriza [Ἡ ἐσωτερική κατάσταση τῆς Μακεδονίας κατά τους χρόνους τῆς 'Ανατολικῆς Κρίσης], Makedonija vo

istočnata kriza, σ. 23-50 (ιδ. Σκ.).

50) Lidhja e Prizrenit në dokumente osmane (1878-1881) [Ἐθνικὸς Σύνδεσμος τῆς Πριζρένης στὰ ὀθωμανικά ἔγγραφα (1878-1881)]. Dokumentet i shqipëroi dhe i komentoi Iliaz Rexha. Arkivi i Kosovës. Prishtinë 1978 (άλβ.). Σελ. 309+φωτοτυπίες ἔγγράφων, σχ. 8ο.

51) Lidhja Shqiptare e Prizrenit në dokumente Angleze (1878-1881) [Ἐθνικὸς Σύνδεσμος τῆς Πριζρένης στὰ ἀγγλικὰ ἔγγραφα (1878-1881)]. Dokumentet i transkriboi e shqipëroi dhe i komentoi Prof. Dr. Skender Rizaj. Arkivi i Kosovës. Prishtinë 1978 (άλβ.). Σελ. 321, σχ. 8ο.

52) Lukovič Petko, Stav Slovenaca prema crnogorsko-turskom ratu 1876-1878 [Ἡ στάση τῶν Σλοβένων στὸν πόλεμο ἀνάμεσα στὸ Μαυροβούνιο καὶ τὴν Τουρκία, 1876-1878], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 163-206 (σερβ., κυρ.).

53) Madžar Božo, Prikaz otpora austrougarskoj okupaciji 1878. u izvještajima njemačkog konzula [Παρουσίαση τῆς ἀντίδρασης ἐναντίον τῆς Αὐστροουγγρικῆς κατοχῆς τὸ 1878 στίς ἐκθέσεις τοῦ Γερμανοῦ προξένου], Otpor austrougarskoj ocupaciji 1878. godine, σ. 123-131 (σερβ. λατ.).

54) Melik Vasilij, Odmev događkov ob okupaciji Bosne i Hercegovine 1878. na Slovenskem [Ἡ ἀπήχηση τοῦ γεγονότος τῆς κατάληψης τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης τὸ 1878 στὴ Σλοβενία], Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine, σ. 245-250 (σλοβ.).

55) Τοῦ ἴδιου, Slovenci o Srbiji 1877. i 1878. godine [Οἱ Σλοβένοι γιὰ τὴ Σερβία στὰ 1877 καὶ 1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 165-173 (σερβ. κυρ.).

56) Mijuškovič Slavko, Hercegovnački ustanak i hercegovnačke izbeglice po dokumentima Kotorskog arhiva [Ἡ ἐπανάσταση στὴν Ἑρζεγοβίνη καὶ οἱ πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Ἑρζεγοβίνη σύμφωνα μὲ τὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ Κότορ], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 213-222 (σερβ., κυρ.).

57) Mikič Djordje, Prizrenska Liga i austro-ugarska okupacija Bosne i zaposedanje Novopazararskog sandžaka (1878-1879. godine) [Ἐθνικὸς Σύνδεσμος τῆς Πριζρένης καὶ ἡ αὐστροουγγρική κατοχὴ τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης ἢ κατάληψη τοῦ σαντζακίου τοῦ Novi Pazar (1878-1879)], Balcanica 9 (1978) 291-332 (σερβ., κυρ.).

58) Milosavljević Petar, *Ruska revolucionarna emigracija i revolucionarni događaji na Balkanu 1876. godine* [Οι επαναστάτες πρόσφυγες από τη Ρωσία και τα επαναστατικά γεγονότα στη Βαλκανική τό 1876], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 423-431 (σερβ., κυρ.).

59) Τοῦ ἴδιου, *Pripreme Srbije za rat sa Turskom 1876. godine* (Za vreme vlada Ljubomira Kaljevića i Stevče Mihailovića) [Οι προετοιμασίες της Σερβίας για τόν πόλεμο έναντίον της Τουρκίας τό 1876 (κατά τούς χρόνους τών κυβερνήσεων τοῦ Ljubomir Kaljević καί τοῦ Stevča Mihailović)], *Balkanica* 9 (1978) 131-157 (σερβ., κυρ.).

60) Milovanović Miroslav, *Osnovo školstvo niškog i topličkog okruga u vreme oslobodjenja od Turaka 1877/78. godine* [Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευση τών περιοχών της Νίσσας καί της Τόπλιτσα κατά τούς χρόνους της ἀπελευθέρωσης ἀπό τούς Τούρκους, 1877/78], *Niški zbornik* 5 (1978) 105-120 (σερβ., κυρ.).

61) Minoski Mihajlo, *Stavot na Avstro-Ungarija sprema Makedonija vo Istočnata kriza* [Ἡ στάση της Αὔστρουγγαρίας ἐναντι στη Μακεδονία κατά τήν Ανατολική Κρίση], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 533-578 (ἴδ. Σκ.).

62) Mirčetić Dragoljub Ž., *Štampa u novooslobodjenim krajevima 1877-1912. godine* [Ἐο τύπος στίς νεοαπελευθερωμένες ἐπαρχίες, 1877-1912], *Niški zbornik* 5 (1978) 135-148 (σερβ., κυρ.).

63) Mrkonjić Petar (Karadjordjević Petar A.), *Dnevni Zapisci jednog ustaša o bosansko-hercegovačkom ustanku 1875-1876. godine* [Τό ἡμερολόγιο ἐνός επαναστάτη για τήν ἐπανάσταση στη Βοσνία καί Ἑρζεγοβίνη, 1875-1876], *Mešovita gradja* 7 (1979) 9-148 (σερβ. κυρ.). Τό ἡμερολόγιο αὐτό τοῦ Mrkonjić Petar ἐκδόθηκε μέ τήν ἐπιμέλεια τοῦ Stevčin Milan καί τοῦ Radenić Milorad, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν καί τόν πρόλογο καί ἐσχολίασαν τό κείμενο.

64) Nedeljković Dušan, *Marks, Engels, Svetozar Marković i prvi socijalisti Srbije i Balkana i problem revolucionarne perspektive* [Ἐο Μάρξ, ὁ Ἐνγκελς, ὁ Svetozar Marković καί οἱ πρῶτοι σοσιαλιστές της Σερβίας καί της Βαλκανικῆς καί τό πρόβλημα της επαναστατικῆς προοπτικῆς], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 151-158 (σερβ., κυρ.).

65) Nikčević Tomica, *Opšte karakteristike spoljne poli-*

tike i međunarodnih akcija Crne Gore u toku priprema hercegovačkog ustanka 1875 [Τά γενικά χαρακτηριστικά τῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς καί τῶν διεθνῶν πράξεων τοῦ Μαυροβουνίου κατά τή διάρκειά τῶν προετοιμασιῶν τῆς ἐπανάστασης στήν Ἑρζεγοβίνη τό 1875], *Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878*, σ. 105-115 (σερβ., κυρ.).

66) Nikić Andrija, Stanje u Sjevernoj Makedoniji i Kosovu od god. 1860. do 1890. u svijetlu novih izvora [Ἡ κατάσταση στή Βόρεια Μακεδονία καί τό Κόσοβο ἀπό τό 1860 ὡς τό 1890 κάτω ἀπό τό φῶς νέων πηγῶν], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 189-214 (σερβ. λατ.).

67) Nikolić Ilija, Trgovačko-zanatlijska škola u Pirotu (1878-1879) [Ἡ ἐμπορικῆ καί ἐπαγγελματικῆ σχολή στό Πιρότ (1878-1879)], *Pirotski zbornik* 8-9 (1979) 339-344 (σερβ., κυρ.).

68) Nikolić-Stojančević Vidosava, Etničke promene i migraciona kretanja u oslobođenim krajevima Srbije kao posledica srpsko-turskih ratova 1876-1878. godine [Οἱ ἐθνικές μεταβολές καί οἱ μεταναστευτικές κινήσεις στό ἀπελευθερωμένα μέρη τῆς Σερβίας ὡς ἀποτέλεσμα τῶν σερβοτουρκικῶν πολέμων στό 1876-1878], *Srbija u završnoj fazi velike istočne krize*, σ. 99-112 (σερβ., κυρ.).

69) Oračić Petar, Osvrt na vojne operacije u srpskoturskom ratu 1876. godine [Γιά τίς στρατιωτικές ἐπιχειρήσεις στό σερβοτουρκικό πόλεμο τοῦ 1876], *Srbija u ravršnoj fazi velike istočne krize*, σ. 9-19 (σερβ., κυρ.).

70) Pandevski Manol, Makedonija vo međunarodnite spogodbii i dogovori vo vremeto na Istočnata kriza [Ἡ Μακεδονία στίς διεθνεῖς διαπραγματεύσεις καί συμφωνίες κατά τοὺς χρόνους τῆς Ἀνατολικῆς Κρίσης], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 51-74 (ἴδι. Σκ.).

71) Papić Mitar, Istorija srpskih škola u Bosni i Hercegovini [Ἡ ἱστορία τῶν σερβικῶν σχολείων στή Βοσνία καί Ἑρζεγοβίνη]. "Veselin Masleša". Biblioteka Kulturno nasljedje. Sarajevo 1978 (σερβ. λατ.). Σελ. 191, σχ. 8ο. Στό θέμα μας ἀναφέρεται τό κεφάλαιο: Školovanje djece iz Bozne i Hercegovine za vrijeme ustanka 1875-1879. godine (σ. 51-60) [Ἡ φοίτηση τῶν παιδιῶν ἀπό τή Βοσνία καί Ἑρζεγοβίνη κατά τοὺς χρόνους τῆς ἐπανάστασης, 1875-1879].

72) Pavličević Dragutin, Stav hrvatske javnosti prema Srbiji u doba istočne krize 1875-1878. godine [Ἡ στάση τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Κροατίας ἔναντι στή Σερβία κατά τοὺς χρόνους τῆς Ἀνατολικῆς Κρίσης, 1875-1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 175-199 (σερβ., κυρ.).

73) Pejić Lazar, Uticaj Berlinskog kongresa na ekonomsku misao Srbije i Austro-Ugarske, sa posebnim osvrtom na probleme ekonomske politike i privrednog razvoja Srbije [Ἡ ἐπίδραση τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου στήν οἰκονομική σκέψη τῆς Σερβίας καί τῆς Αὐστροουγγαρίας, μέ ἰδιαίτερη ἐξέταση τῶν προβλημάτων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς καί τῆς οἰκονομικῆς ἐξέλιξης τῆς Σερβίας], Balcanica 9 (1978) 333-375 (σερβ., κυρ.).

74) Pejović Djoko D., Značaj teritorijalnog širenja Crne Gore za njen kulturni razvitak [Ἡ σημασία τῆς ἐδαφικῆς επέκτασης τοῦ Μαυροβουνίου γιά τήν πολιτιστική του ἐξέλιξη], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 243-255 (σερβ., κυρ.).

75) Petrović Dimitrije-Mita, Ratne beleške sa Javora i Toplice 1876, 1877. i 1878. Sveska druga. Borbe u Toplici 1877-1878 [Πολεμικὲς σημειώσεις ἀπὸ τό Γιαβόρ καί τήν Τόπλιτσα, 1876, 1877 καί 1878. Τ.2. Ἀγῶνες στήν Τόπλιτσα, 1877-1878]. Arhiv Srbije. Beograd 1979 (σερβ., κυρ.). Σελ. 292, σχ. 80. Ἐπιμελητής τῆς ἔκδοσης αὐτῆς εἶναι ὁ Dragoje Todorović, ὁ ὁποῖος ἔγραψε καί τόν πρόλογο.

76) Petrović Nikola, Srbi u Ugarskoj pre i posle Berlinskog kongresa [Οἱ Σέρβοι στήν Οὐγγαρία πρὶν καί μετὰ ἀπὸ τό Συνέδριο τοῦ Βερολίνου], Srbije u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 119-122 (σερβ., κυρ.).

77) Plana Emin, Pokreti i ustanci Albanaca u vreme istočne krize 1875-1877. i otpor protiv Sanstefanskog ugovora [Κινήματα καί ἐπαναστάσεις τῶν Ἀλβανῶν κατά τοὺς χρόνους τῆς Ἀνατολικῆς Κρίσης (1875-1877) καί ἡ ἀντίδραση ἐναντίον τῆς Συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 289-301 (σερβ., κυρ.).

78) Poplazarov Risto, Ajdutskiot vojvoda Iljo Markov-Maleševski. Život i dejnost [Ὁ βοεβόδας τῶν χαϊντούκων Iljo Markov-Maleševski. Ἡ ζωὴ καί ἡ δράση του]. "Naša knjiga".-Biblioteka Naše revolucionarno minato. Edicija: Memoari-Zapisi-Hronika. Skopje 1978 (Ἰδ. Σκ.). Σελ. 67, σχ. 80.

79) Τοῦ [δίου, Makedonsko-srpski vrski i sorabotka vo borbite i vojnite protiv Turcija vo periodot 1875-1881. godina [Οἱ Μακεδονοσερβικές σχέσεις καί ἡ συνεργασία τους στούς ἀγῶνες καί στούς πολέμους ἐναντίον τῆς Τουρκίας κατά τήν περίοδο 1875-1881], Leskovački zbornik 18 (1978) 93-104 (ἰδ. Σκ.).

80) Τοῦ [δίου, Vostanički i drugi vooruženi akcii vo Makedonija vo 1878. g. spored grčki konzulski izveštai [Ἐπαναστατικές καί ἄλλες ἐνοπλες ἐνέργειες στή Μακεδονία τό 1878, σύμφωνα μέ τίς ἐκθέσεις τῶν Ἑλλήνων προξένων], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 287-308 (ἰδ. Σκ.).

81) Τοῦ [δίου, Politika velikih sila prema Makedoniji u periodu od 1876-1878. godine [Ἡ πολιτική τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐναντι στή Μακεδονία κατά τήν περίοδο 1876-1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 201-214 (σερβ., κυρ.).

82) Τοῦ [δίου, Makedonskoto kresnensko-razložko vostanie vo čest na negonata 100-godišnina [Ἡ Μακεδονική ἐπανάσταση τῆς Κρέσνας-Ραζλόγκι μέ τήν εὐκαιρία συμπλήρωσης ἐκατό χρόνων τῆς]. "Misla", Skopje 1979 (ἰδ. Σκ.). Σελ. 205, σχ. 8ο.,

83) Radenković Radoslav, Jezički fenomeni na primerima pisanih dokumenata od pre jednog veka [Γλωσσικά φαινόμενα στά γραπτά ντοκουμέντα πρίν ἀπό ἕνα αἰῶνα], Niški zbornik 5 (1978) 155-166 (σερβ., κυρ.).

84) Ražnatović Novak, Austro-Ugarska i odluke Berlinskog kongresa o Crnoj Gori [Ἡ Αὐστροουγγαρία καί οἱ ἀποφάσεις τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου γιά τό Μαυροβούνιο], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 257-281 (σερβ. κυρ.).

85) Τοῦ [δίου, Knjaz Nikola i austrougarska okupacija Hercegovine 1878. godine [Ὁ κνέζος Νικόλαος καί ἡ Αὐστροουγγρική κατοχή στή Ἑρζεγοβίνη τό 1878], Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine, σ. 311-324 (σερβ., λατ.).

86) Τοῦ [δίου, Pitanje Novopazarskog sandžaka na završetku velike istočne krize (1877-1878) [Τό ζήτημα τοῦ σαντζακίου τοῦ Novi Pazar κατά τή λήξη τῆς μεγάλης Ἀνατολικῆς Κρίσης (1877-1878)], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 113-118 (σερβ. κυρ.).

87) Redžić Enver, Socijalisti zapadne i srednje Evrope i istočno pitanje 1875-1878. godine [Οἱ Σοσιαλιστές τῆς Δυτι-

κῆς καί Κεντρικῆς Εὐρώπης καί τό 'Ανατολικό Ζήτημα, 1875-1878], *Balkanica* 9 (1978) 193-233 (σερβ., κυρ.).

88) Ristovski Blaže, Gorđija Pulevski i osloboduvanje na Makedonija [Ὁ Γεώργιος Πουλέβσκι καί ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονίας], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 309-326 (ἰδ. Σκ.).

89) Rizaj Skender, Upravno-političke reforme u Makedoniji (kosovskom, bitoljskom i solunskom vilajetu) [Οἱ διοικητικοπολιτικές μεταρρυθμίσεις στή Μακεδονία (στό βιλαέτι τοῦ Κοσόβου, τοῦ Μοναστηρίου καί τῆς Θεσσαλονίκης)], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 167-188 (σερβ., κυρ.).

90) Skakun Milan, Uticaj odluka Sanstefanskog ugorova o miru i Berlinskog kongresa na odnose između Srbije i Bugarske (1878-1918. g.) [Ἡ ἐπίδραση τῶν ἀποφάσεων τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου καί τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου στίς σχέσεις ἀνάμεσα στή Σερβία καί τή Βουλγαρία (1878-1918)], *Leskovački zbornik* 18 (1978) 39-56 (σερβ., κυρ.).

91) Τοῦ ἴδιου, Jugoslovensko-bugarski odnosi [Οἱ Γιουγκοσλαβοβουλγαρικές σχέσεις]. "*Jugoštampa*". Beograd 1979 (σερβ., λατ.). Σελ. 247, σχ. 8ο. Στήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878) ἀναφέρεται κυρίως τό κεφάλαιο: *Sanstefanski ugovor i Berlinski kongres* (σ. 8-11) [Ἡ συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου καί τό Συνέδριο τοῦ Βερολίνου].

92) Skoko Savo, Uloga srpske vojske u rusko-turskom ratu 1877-1878. godine [Ὁ ρόλος τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ στόν ρωσοτουρκικό πόλεμο τοῦ 1877-1878], *Srbija u ravršnoj fazi velike istočne krize*, σ. 21-37 (σερβ. κυρ.).

93) Sidovski Kočo, Italija u Istočnata kriza [Ἡ Ἰταλία στήν Ἀνατολική Κρίση] *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 617-634 (ἰδ. Σκ.).

94) Sotirovski Nikola, Nekolku dokumenti na Stevan Verkovič za Razlovečkoto vostanie [Ὅρισμένα ἔγγραφα τοῦ Stevan Verkovič γιά τήν ἐπανάσταση στό Razlovci], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 263-272 (ἰδ. Σκ.).

95) *Srbija 1878. Dokumenti. Priredili: Mihailo Vojvodič, Dragoljub R. Živojnovič, Andrej Mitrovič, Radevan Samardžić* [Ἐγγραφα γιά τή Σερβία στά 1878. Ἐπεξεργάστηκαν οἱ Mihailo Vojvodič, Dragoljub R. Živojnovič, Andrej Mitrovič καί Radevan Samardžić]. *Srpska književna zadruga. Kolo LXXI*, knj.

473. Beograd 1978 (σερβ., κυρ.). Σελ. XI+683, σχ. 8ο. Πρόκειται για συλλογή δημοσιευμένων και άδημοσιεύτων έγγραφων από τά Γιουγκοσλαβικά και τά Ξένα άρχεΐα.

96) Stefanović Marija, Apoteka Mihajla-Mine Andjelkovića uoči oslobođenja Pirota od Turaka (1865-1888) [Τό φαρμακείο του Mihajl-Mina Andjelković στις παραμονές της άπελευθέρωσης του Πιρότ από τους Τούρκους (1865-1888)], Pirotski zbornik 8-9 (1979) 45-62 (σερβ., κυρ.).

97) Stojančević Vidosava, Migracije iz Bosne i Hercegovine u Srbiju izazvane događajima 1876-1878. godine [Μεταναστεύσεις από τή Βοσνία και Έρζεγοβίνη στη Σερβία που προκλήθηκαν από τά γεγονότα των έτών 1876-1878], Otpor austro-ugarskoj okupaciji 1878. godine, σ. 287-310 (σερβ. λατ.).

98) Της Ξιδας, Leskovac i leskovački kraj u prvim godinama posle oslobođenja od Turaka (1878-1885. godine). Etnodemografske socijalno-ekonomske i kulture karakteristike [Τό Λέσκοβατς και ή περιοχή του στά πρώτα χρόνια της άπελευθέρωσης από τους Τούρκους (1878-1885). Έθνοδημογραφικά, κοινωνικοοικονομικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά], Leskovački zbornik 18 (1978) 129-201 (σερβ., κυρ.).

99) Stojančević Vladimir, Društvena i politička karakteristika narodnih pokreta u leskovačkom kraju u XIX veku do 1877 [Τά κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά των λαϊκών κινήματων στην περιοχή του Λέσκοβατς στον 19ο αιώνα ώς τά 1877], Leskovački zbornik 18 (1978) 23-31 (σερβ., κυρ.).

100) Τοϋ Ξιδου, "Kodžobaša" trnske kaze Arandjel Stanojenić i srpsko-bugarski spor oko Trna i Znepolja 1878-1879 [Ό κοιτάμπασης του καζά του Trn Arandjel Stanojenić και ή σερβοβουλγαρική σύγκρουση γύρω από τό Trn και τό Znepolje στά 1878-1879], Istorijski časopis 25-26 (1978-1979) 193-217 (σερβ., κυρ.).

101) Τοϋ Ξιδου, Društveno-ekonomske i političke prilike u leskovačkom kraju pred oslobođenje od Turaka 1877. godine [Οι κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές συνθήκες στην περιοχή του Λέσκοβατς πριν από τήν άπελευθέρωση από τους Τούρκους στά 1877], Leskovački zbornik 19 (1979) 105-114 (σερβ., κυρ.).

102) Τοϋ Ξιδου, Piročanci i pirotski kraj u nacionalno-oslobodilačkom pokretu srpskog naroda u XIX veku (do 1877. godine) [Οι κάτοικοι του Πιρότ και ή περιοχή του στό έθνικο-

απελευθερωτικό κίνημα του σερβικού λαού στον 19ο αιώνα (ως τὰ 1877)], *Pirotski zbornik* 8-9 (1979) 3-14 (σερβ., κυρ.).

103) Τοῦ [δίου, *Iz problematike srpsko-bugarskih odnosa 1877/1878. godine* [Ἐπί τῆν προβληματική τῶν σερβοβουλγαρικῶν σχέσεων στά 1877/1878], *Srbija u završnoj fazi velike istočne krize*, σ. 259-270 (σερβ., κυρ.).

104) Τοῦ [δίου, *Srbija i Rusija od Sanstefanskog mira do Berlinskog kongresa* [Ἐπί τῆν Σερβία καί ἡ Ρωσία ἀπό τῆν εἰρήνην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὡς τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου], *Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. godine*, σ. 203-214 (σερβ., λατ.).

105) Τοῦ [δίου, *Prvo oslobodjenje Kosova od strane srpske vojske u ratu 1877-1878* [Ἐπί τῆν πρώτη ἀπελευθέρωση τοῦ Κοσόβου ἀπό τόν σερβικό στρατό στόν πόλεμον τοῦ 1877-1878], *Srbija u završnoj fazi velike istočne krize*, σ. 459-474 (σερβ., κυρ.).

106) *Stojanović Radoslav*, *Geostrateški činovi odnosa velikih sila prema Srbiji 1875-1878. godine* [Οἱ γεωστρατηγικοί παράγοντες τῶν σχέσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἔναντι τῆν Σερβία στά 1875-1878], *Srbija u završnoj fazi velike istočne krize*, σ. 247-257 (σερβ., κυρ.).

107) *Stojičić Slobodanka*, *Pravni i politički aspekt agrarnog pitanja u novooslobođenim krajevima* [Ἐπί τῆν νομική καί ἡ πολιτική ὄψη τοῦ γεωργικοῦ προβλήματος στά νεοαπελευθερωμένα ἐδάφη], *Leskovački zbornik* 18 (1978) 79-91 (σερβ., κυρ.).

108) *Tihomir Stanić*, *Srpsko-turski ratovi i unutrašnji politički odnosi u Srbiji* [Οἱ Σερβοτουρκικοί πόλεμοι καί οἱ ἐσωτερικές πολιτικές σχέσεις τῆν Σερβία], *Srbija u završnoj fazi velike istočne krize*, σ. 271-287 (σερβ., κυρ.).

109) *Sćerpanović Žarko*, *Srednje Polimlje i Potarje. Istorijsko-etnološka rasprava* [Ἐπί τὸ Κεντρικό Πολιμλје καί τὸ Ροτάρје. Ἐπί τὸν ἱστοριοεθνολογική μελέτη]. *Etnografski institut Srpske akademije nauka i umetnosti. Posebna izdanja*, knj. 20. Beograd 1979 (σερβ., κυρ.). Σελ. 274, σχ. 80. Τὸ θέμα μας ἀναφέρεται κυρίως τὸ ὄγδοον κεφάλαιον: *Srednje Polimlje i Potarje u događajima od 1875-1878. godine* (σ. 210-225) [Ἐπί τὸ Κεντρικό Πολιμλје καί τὸ Ροτάρје στά γεγονότα τῶν ἐτῶν 1875-1878].

110) Τοῦ [δίου, *Politički uticaj Crne Gore na područje Kolašina i Zatarja od knjaza Danila do ustanka 1875* [Ἐπί τῆν πολιτική ἐπίδραση τοῦ Μαυροβουνίου τῆν περιοχή τοῦ Κολαшін καί

Zatarje από τούς χρόνους τοῦ κνέζου Δανιήλ ὡς τήν ἐπανάσταση τοῦ 1875], *Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878*, σ. 41-61 (σερβ. κυρ.).

111) Terzić Slavenko, *Grčka bibliografija istočnoj krizi (1875-1878)* [Ἑλληνική βιβλιογραφία γιά τήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878)], *Srbija u završnoj fazi velike istočne krize*, σ. 501-504 (σερβ., κυρ.).

112) Tomović Slobodan, *Crnogorske vojvode Marko Miljanov i Miljan Vukov* [Οἱ Μαυροβούνιοι βοεβόδες Marko Miljanov καί Miljan Vukov]. "Obod". Cetinje 1979 (σερβ., κυρ.). Σελ. 174, σχ. 8ο. Στήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878) ἀναφέρεται τό κεφάλαιο: *Moralni lik vojvode Miljana Vukova* (σ. 61-172) [Ἡ ἠθική προσωπικότητα τοῦ βοεβόδα Miljan Vukov].

113) Tošić Vladimir, *Mrčajevci i okolina* [Οἱ Mrčajevci καί ἡ περιφέρειά τους]. *Mesna zajednica.Mrčajevci* 1978 (σερβ., κυρ.). Σελ. 591 + φωτογραφίες καί φωτοτυπίες ἐγγράφων μέσα στό κείμενο + φωτογραφίες ἔξω ἀπό τό κείμενο. Σχ. 8ο. Τό θέμα μας ἐνδιαφέρουν τά κεφάλαια: *Rat za oslobodjenje i nezavisnost našeg naroda 1876. godine* (σ. 539-546) [Ὁ πόλεμος γιά τήν ἀπελευθέρωση καί τήν ἀνεξαρτησία τοῦ λαοῦ μας στά 1876].-*Major Mihailo Katanić* (σ. 547-548) [Ὁ ταγματάρχης Mihailo Katanić].

114) *Trebješanin Radoš, Leskovac posle oslobodjenja 1877. god.* [Τό Λέσκοβατς μετά τήν ἀπελευθέρωση στά 1877], *Leskovački zbornik* 18 (1978) 279-293 (σερβ., κυρ.).

115) *Trnjaković Mile, Karakteristike partizanskih dejstava u Makedoniji u vremenu 1875-1881. godine* [Τά χαρακτηριστικά τῆς δράσης τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων στή Μακεδονία κατά τούς χρόνους 1875-1881], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 243-262 (σερβ. κυρ.).

v

116) *Vanku Milan, Rumunsko javno mnjenje i Crna Gora 1875-1878* [Ἡ κοινή γνώμη τῆς Ρουμανίας καί τό Μαυροβούνιο στά 1875-1878], *Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878*, σ. 207-212 (σερβ., κυρ.).

117) *Toῦ [δίου, Rumunska javnost o Makedoniji u doba istočne krize* [Ἡ κοινή γνώμη τῆς Ρουμανίας γιά τή Μακεδονία κατά τήν περίοδο τῆς Ἀνατολικῆς Κρίσης], *Makedonija vo istočnata kriza*, σ. 547-552 (σερβ., κυρ.).

118) Τοῦ [δίου, Rumunska javnost o Srbiji u istočnoj krizi 1875-1878 [Ἡ κοινή γνώμη τῆς Ρουμανίας γιά τή Σερβία κατά τήν Ἀνατολική Κρίση 1875-1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 303-307 (σερβ., κυρ.).

119) Vasiljević Djordje, Srpska javnost o Makedoniji u istočnoj krizi (1875-1878) [Ἡ κοινή γνώμη τῆς Σερβίας γιά τή Μακεδονία κατά τήν Ἀνατολική Κρίση (1875-1878)], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 579-592 (σερβ., κυρ.).

120) Vranešević Branislav, Novosadska "Zastava" o Makedoniji u velikoj istočnoj krizi 1875-1881 [Ἡ ἔφημερίδα "Zastava" τοῦ Novi Sad γιά τή Μακεδονία κατά τή μεγάλη Ἀνατολική Κρίση, 1875-1881], Makedonija vo istočnata kriza, σ. 473-492 (σερβ. κυρ.).

121) Vujović Dimo, Značaj crnogorsko-turskog rata 1876-1878. za društveno-ekonomski i nacionalno-politički razvitak Crne Gore [Ἡ σημασία τοῦ πολέμου ἀνάμεσα στό Μαυροβούνιο καί τήν Τουρκία στά 1876-1878 γιά τήν κοινωνικοοικονομική καί ἐθνικοπολιτική ἐξέλιξη τοῦ Μαυροβουνίου], Stogodišnjica crnogorsko-turskog rata 1876-1878, σ. 5-15 (σερβ., κυρ.).

122) Vuksanović-Anić Draga, Uloga vojske u kultornom životu Srbije i ratovi 1876-1878. godine [Ἡ ρόλος τοῦ στρατοῦ στήν πολιτιστική ζωή τῆς Σερβίας καί οἱ πόλεμοι τῶν ἐτῶν 1876-1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 309-324 (σερβ., κυρ.).

123) Živojinović Dragoljub, Evolucija Sanstefanske Bugarske (1876-1878) [Ἡ ἐξέλιξη τῆς Βουλγαρίας τοῦ Ἀγίου Στεφάνου (1876-1878), Niški zbornik 5 (1978) 91-104 (σερβ., κυρ.).

124) Τοῦ [δίου, Politika britanske vlade prema Srbiji 1878 [Ἡ πολιτική τῆς κυβέρνησης τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐναντι στή Σερβία τό 1878], Srbija u završnoj fazi velike istočne krize, σ. 71-98 (σερβ., κυρ.).

Τελειώνοντας, θά ήθέλαμε νά ὑπογραμμίσουμε ὅ,τι ἀναφέραμε ἤδη στήν ἀρχή τοῦ ἀρθρου μας ὅτι δηλαδή ἡ συλλογή αὐτή δέν ἔχει ἀξιώσεις πληρότητας. Γι'αὐτό τυχόν ὑποδείξεις γιά παραλείψεις ἢ συμπληρώσεις θά γίνουν μέ μεγάλη εὐχαρίστηση δεκτές.